

УДК (UDC classification) 338.22:330.131.5

Системні взаємозв'язки бюджетної безпеки в умовах фінансової глобалізації

С. В. Онищенко[†]

Глобалізація чинить подвійний вплив на світову фінансову систему, зумовлюючи її розвиток і одночасно появу потенційних загроз фінансовій безпеці держав. Незважаючи на стрімке переростання у реальні, більшість країн світу всерйоз ці загрози не сприймають. Посилення останніх обумовлює необхідність вивчення проблеми забезпечення бюджетної безпеки в умовах світової глобалізації, переосмислення напрямів формування ефективної бюджетної системи з позицій безпечного розвитку, зміцнення бюджетної безпеки держави. Потрібно детальніше дослідити чинники впливу на рівень бюджетної безпеки і її взаємозв'язки з іншими складниками економічної безпеки.

Мета роботи – дослідити взаємозв'язки бюджетної безпеки з урахуванням впливу процесу фінансової глобалізації і оцінити її рівень на засадах ретроспективного аналізу.

Запропоновано авторське трактування поняття бюджетної безпеки як рівня здатності бюджетної системи забезпечити платоспроможність і фінансову стійкість держави, ефективне використання бюджетних коштів з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку бюджетних відносин і потенційної спроможності протистояти та попереджати загрози внутрішнього і зовнішнього походження.

Результати аналізу економічної безпеки вказують на найвищий темп зниження фінансової безпеки у 2015 р. на 14,1 в. п. до рівня у 36,7 % серед усіх складників економічної безпеки. Установлено, що така ситуація спричинена зниженням надходжень від основних бюджетноутворювальних податків за посилення фіскального тиску на економіку, різкою девальвацією національної валюти, значним зростанням державного та гарантованого державою боргу з посиленням ризиків настання дефолту, неліквідності й неплатоспроможності фінансових установ, скороченням ресурсної бази банків, проблемами з їх капіталізацією. Це визначило критичний і близький до критичного стан майже всіх складників фінансової безпеки.

Проаналізовано сучасний стан індикаторів бюджетної безпеки. Оцінено кореляційні зв'язки між інтегральним рівнем бюджетної безпеки та іншими складниками економічної безпеки. Установлено чинники та взаємозв'язки впливу на рівень бюджетної безпеки. Пряму залежність і найбільший вплив на незадовільний рівень бюджетної безпеки спричинили абсолютно небезпечні рівні валютної та боргової безпеки. Обґрунтовано необхідність удосконалення методичного підходу до визначення рівня безпеки з урахуванням процесів глобалізації та чинників екзогенного й ендогенного походження, які відображають розмір тінізації економіки, боргового і фіскального навантаження на бюджет, інфляційних процесів та інших показників, ключових для формування надходжень до бюджету.

Наукова новизна дослідження – за результатами аналітичного оцінювання взаємозв'язків бюджетної безпеки визначено методи, важелі та інструменти державного регулювання ризиків і загроз, проведено стратегічний моніторинг, прогнозування і реалізацію заходів превентивного характеру щодо забезпечення економічної безпеки.

Практичне значення одержаних результатів – доведено положення із удосконалення науково-методичних засад оцінювання рівня бюджетної безпеки держави з урахуванням взаємозв'язків бюджетної безпеки з іншими складниками економічної безпеки. Результати мають практичну цінність для органів державного управління під час формування стратегічних і програмних документів із забезпечення економічної безпеки держави.

Ключові слова: бюджетна безпека; фінансова безпека; індикатори бюджетної безпеки; фінансова глобалізація.

JEL Classification F52; G3; G3; G32.

[†]Світлана Володимирівна Онищенко,
доцент кафедри фінансів,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, Полтава, Україна,
+380997808707, sponomarenko@list.ru

Системные взаимосвязи бюджетной безопасности в условиях финансовой глобализации

С. В. Онищенко

*Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, Полтава, Україна*

Процесс глобализации оказывает двойное воздействие на мировую финансовую систему, способствуя её развитию и одновременному появлению потенциальных угроз финансовой безопасности (ФБ) государства. Несмотря на стремительное перерастание в реальные, большинство стран мира всерьёз эти угрозы не воспринимают. Усиление последних обуславливает необходимость изучения проблемы обеспечения бюджетной безопасности в условиях мировой глобализации, переосмысления направлений формирования эффективной бюджетной системы с позиций безопасного развития, укрепления бюджетной безопасности (ББ) государства. Необходимо детально исследовать факторы влияния на уровень ББ и её взаимосвязи с другими составляющими экономической безопасности (ЭБ).

Цель работы – исследовать взаимосвязи ББ с учетом влияния процесса финансовой глобализации и оценить её уровень на основе ретроспективного анализа.

Предложено авторское определение понятия ББ как уровня способности бюджетной системы обеспечить платежеспособность и финансовую устойчивость государства, эффективное использование бюджетных средств с учетом стратегических приоритетов развития бюджетных отношений и потенциальной способности противостоять и предупреждать угрозы внутреннего и внешнего происхождения.

Результаты анализа ЭБ указывают на наибольший темп падения ФБ в 2015 г. на 14,1 п.п. до уровня 36,7 % среди всех составляющих экономической безопасности. Установлено, что такая ситуация вызвана снижением поступлений от основных бюджетообразующих налогов при усилении фискального давления на экономику, резкой девальвацией национальной валюты, значительным ростом государственного и гарантированного государством долга при усилении рисков возникновения дефолта, неликвидности и неплатежеспособности финансовых учреждений, сокращением ресурсной базы банков, проблемами с их капитализацией. Это определило критическое или близкое к критическому состоянию почти всех составляющих ФБ.

Проанализировано современное состояние индикаторов ББ. В процессе исследования оценены корреляционные связи между интегральным уровнем ББ и другими составляющими ЭБ. Установлены факторы и взаимосвязи влияния на уровень ББ. Прямую зависимость и наибольшее влияние на неудовлетворительный уровень ББ вызвали абсолютно опасный уровень валютной и долговой безопасности. Обоснована необходимость совершенствования методического подхода к определению уровня безопасности с учетом процессов глобализации и факторов экзогенного и эндогенного происхождения, отражающих размер тенезации экономики, долговой и фискальной нагрузки на бюджет, инфляционных процессов и других показателей, являющихся ключевыми для формирования поступлений в бюджет.

Научная новизна исследования – по результатам аналитического оценивания взаимосвязей ББ определены методы, рычаги и инструменты государственного регулирования рисков и угроз, стратегического мониторинга, прогнозирования и реализации мер превентивного характера по обеспечению ЭБ государства.

Практическое значение полученных результатов – доказаны положения по совершенствованию научно-методических основ оценки уровня ББ государства с учетом взаимосвязей ББ с прочими составляющими ЭБ. Результаты имеют практическую ценность для органов государственного управления при формировании стратегических и программных документов по обеспечению ЭБ государства.

Ключевые слова: бюджетная безопасность; финансовая безопасность; индикаторы бюджетной безопасности; финансовая глобализация.

Systemic interconnections of budget security under conditions of financial globalization

S. V. Onyshchenko

*Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University,
Poltava, Ukraine*

Globalization has a dual effect on the world financial system, contributing to its development and simultaneous occurrence of potential threats to financial security of states. Despite their rapid escalation to the real ones, most countries in the world do not perceive these threats as serious. Enhancement of the latter necessitates studying the problems of providing for the budget safety under conditions of world globalization, redefining directions when forming effective budgetary system in terms of secure development, strengthening the fiscal security of state. It is necessary to explore in detail the drivers that influence the level of budget safety and its interrelations with other components of economic security.

The aim of present work is to examine relationships of budget safety taking into account effect of the process of financial globalization and to assess its level by the principles of retrospective analysis.

We proposed our own interpretation of the concept of budget safety as the level of capability of a budgetary system to ensure solvency and financial stability of the state, effective use of budget funds taking into account strategic development priorities of budgetary relations and potential capability to resist and predict the threats of internal and external origin.

Results of analysis of economic security indicate the highest rate of decline in financial security in 2015 by 14.1 percentage points to the level of 36.7 % among all the components of economic security. It was established that this situation is due to a decrease in revenues from basic budget-forming taxes with strengthening fiscal pressure on the economy, a sharp devaluation of the national currency, a significant growth of the state and the state-guaranteed debt with increased risk of default, illiquidity and insolvency of financial institutions, shrinking resource base of banks, problems with their capitalization. This determined critical and close to critical state of almost all the components of financial security.

We analyzed current status of indicators in budget security. The correlation links are assessed between the integral level of budget safety and other components of economic security. The factors and interrelations of impact on the level of budget safety were defined. Direct dependence and the largest impact on the poor level of fiscal security were caused by absolutely dangerous levels of currency and debt security. We substantiated the need to improve a methodological approach to determining the level of safety with regard to the globalization processes and drivers of exogenous and endogenous origin, which reflect the share of the shadow economy, debt and fiscal burden on the budget, inflation processes and other indicators, key to providing revenues to the budget.

The scientific novelty of present research is in the following: based on the results of analytical assessment of interrelations in budget security, we defined methods, means and tools for state regulation over risks and threats, we performed a strategic monitoring, prediction and implementation of measures of preventive nature to ensure economic security.

A practical significance of the results obtained is the verification of provisions to improve scientific and methodological principles for the assessment of level of budget security of the state taking into account the budget safety interrelations with other components of economic security. Results have practical value to the bodies of state administration when compiling strategic and program documents to ensure the economic security of the state.

Keywords: budget security; financial security; indicators of budget security; financial globalization.

Вступ

Проблеми стабілізації національної економіки та глобальні проблеми становлять значні загрози як бюджетній, так і економічній безпеці України. Їх масштаб потребує переосмислення суті й значення економічної безпеки держави в цілому й кожного структурного складника та зумовлює необхідність своєчасного моніторингу й аналізу всіх індикаторів безпеки.

Процес глобалізації відіграє особливу роль у забезпеченні фінансової безпеки та пов'язаний зі зниженням рівня державного регулювання й обмежень, зумовлених інтересами окремих національних держав. Глобалізація чинить подвійний вплив на світову фінансову систему, зумовлюючи її розвиток та одночасну появу потенційних загроз фінансовій безпеці держав. Незважаючи на стрімке переростання у реальні, більшість країн світу всерйоз ці загрози не сприймають.

Усвідомлення гостроти і реальної загрози цих проблем обумовило детальне вивчення проблеми забезпечення бюджетної безпеки на сучасному етапі світової глобалізації.

Вагомість цієї проблеми підтверджує низка фундаментальних праць зарубіжних та вітчизняних учених у галузі фінансової безпеки (Luciani, 1988; Cable, 1995; Baranowski, 2000) [1; 2; 3]. Концептуально трактування змісту фінансової безпеки здійснили вітчизняні фахівці Baranowski (2000) [3], Martyniuk (2014) [4] та інші.

В цій роботі бюджетну безпеку ми трактуємо як рівень здатності бюджетної системи забезпечити платоспроможність й фінансову стійкість держави, ефективне використання бюджетних коштів із урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку бюджетних відносин і потенційної спроможності протистояти та попередити загрози внутрішнього і зовнішнього походження (Onishchenko, & Pugach, 2015) [5].

Фактично немає жодного складника національної безпеки країни, який би безпосередньо не залежав від рівня бюджетної безпеки держави. У той же час рівень бюджетної безпеки взаємозалежний і взаємопов'язаний з іншими складниками національної безпеки держави.

Роль бюджетної безпеки в загальній системі економічної й фінансової безпеки держави (Babets, & Ivah, 2013) [6] і сучасний інституціоналізм забезпечення економічної безпеки (Burkaltseva, 2012) [7] активно розглядають стосовно теоретичного обґрунтування стабільності інститутів.

Актуальні напрями досліджень бюджетної безпеки охоплюють широке коло питань: виокремлення фіскального складника та сутнісних аспектів бюджетної безпеки, чітких взаємозалежностей між видатковою й дохідною частинами бюджету держави (Martyniuk, 2013) [8], незадовільний рівень фінансової та бюджетної безпеки як загрози для національної економіки (Vlasyuk, 2008) [9], методичні підходи до розрахунку рівня фінансової та інших складових економічної безпеки України (Kvasnyuk, 1998; Vlasyuk, 2008; Varnaliy, Burkaltseva, & Saenko, 2011; Burkaltseva, 2012; Sukhorukov, Harazishvili, 2013) [10; 9; 11; 7; 12; 13], удосконалення методичного підходу до оцінювання рівня економічної безпеки й формування системи безпеки (Babets, & Ivah, 2013; Sukhorukov, & Ostapchuk, 2014) [6; 13], аналіз і пріоритети забезпечення економічної безпеки (Varnaliy, Burkaltseva, & Sayenko, 2011) [11], умови підвищення рівня економічної безпеки держави (Varnaliy, Onishchenko, & Masliy, 2016) [14].

Попри достатньо високий інтерес до сфер економічної і фінансової безпеки, сучасні дослідження лише частково, в окремих аспектах дають обґрунтування важливих питань появи загроз і забезпечення бюджетної безпеки держави. Поза увагою вчених залишився своєчасний моніторинг рівня бюджетної безпеки, аналізу чинників і причин її низького рівня в умовах негативного впливу глобальних викликів і загроз.

Постановка завдання

Мета роботи – дослідити взаємозв'язки бюджетної безпеки з урахуванням впливу процесу фінансової глобалізації та оцінити її рівень на засадах ретроспективного аналізу.

Методи та інформаційні джерела дослідження

Теоретична й методологічна основа дослідження – фундаментальні положення економічної теорії, сучасні концепції економічної безпеки держави, наукові праці українських і зарубіжних учених.

У процесі дослідження застосовано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, а саме: теоретичного узагальнення, наукової абстракції та системного аналізу – під час вивчення концептуальних основ дослідження бюджетної безпеки; економіко-статистичний і графічний – у процесі визначення рівня і тенденцій бюджетної та економічної безпеки України; порівняльного аналізу – під час виявлення загроз; кореляційно-регресійного аналізу – у ході встановлення залежності виявлених взаємозв'язків рівня бюджетної та складників економічної безпеки держави.

Результати

Проведення аналізу бюджетної безпеки дозволяє визначити рівень здатності бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави під час збалансування доходів і видатків та оцінити ефективність використання бюджетних коштів за звітний рік. Результат оцінки рівня бюджетної безпеки – своєрідний індикатор і критерій ефективності бюджетної політики та організації бюджетного процесу. Інтегральний показник бюджетної безпеки держави дуже важливий і займає вагоме місце серед показників, що визначають її фінансову та економічну безпеку.

Розрахунок рівня економічної безпеки держави характеризується великою кількістю показників, які з математичного погляду утворюють множину ознак. У процесі діагностики економічної безпеки держави як складного соціально-економічного явища необхідно агрегувати всі ознаки множини (показники-індикатори) в одну інтегральну оцінку.

Цю оцінку формально можна отримати за допомогою Методики розрахунку рівня економічної безпеки України (Onishchenko, & Pugach, 2015) [5]. Цю методику офіційно застосовує Міністерство економічного розвитку і торгівлі України для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки держави в цілому для економіки країни та за окремими сферами діяльності з метою виявити потенційно можливі загрози економічній безпеці України. Розрахунки здійснюють щоквартально на підставі офіційних даних статистичного обліку Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку, Міністерства фінансів України та Національного банку України.

Методика заснована на структуризації поняття економічної безпеки та комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки держави, згідно з якою визначено перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їх оптимальні, порогові та граничні значення, а також порядок розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки, що дає можливість оцінити рівень економічної безпеки України як головного складника національної безпеки держави.

Крім визначеного рівня безпеки не менш важливе визначення ступеня впливу кожного з показників на інтегральний індекс економічної безпеки. Ця проблема може бути вирішена тільки на основі значної кількості розрахунків із допомогою економіко-математичних і статистичних методів, застосування

яких, зокрема, не прописано у Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України (Onishchenko, & Pugach, 2015) [5]. Для спрощення процесу цих розрахунків застосовують відповідне програмне забезпечення.

Результати аналізу економічної безпеки вказують на найвищий темп зниження фінансової безпеки у 2015 р. на 14,1 в. п. до рівня у 36,7 % серед усіх складників економічної безпеки. Установлено, що така ситуація спричинена зниженням

надходжень від основних бюджетноутворювальних податків за посилення фіскального тиску на економіку, різкою девальвацією національної валюти, значним зростанням державного та гарантованого державою боргу з посиленням ризиків настання дефолту, неліквідності й неплатоспроможності фінансових установ, скороченням ресурсної бази банків, проблемами з їх капіталізацією. Це визначило критичний і близький до критичного стан майже всіх складників фінансової безпеки (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка субіндексів складників фінансової безпеки України протягом 2000–2015 рр.*

*Розрахував і побудував автор за даними Держстату й Світового банку [15; 16].

За результатами комплексного оцінювання фактичних значень індикаторів економічної безпеки України виявлено критичну вразливість національної економіки перед низкою зовнішніх і внутрішніх викликів, пов'язану з неготовністю протистояти сучасним макроекономічним деформаціям і багаторічним поглибленням кризових явищ унаслідок суперечливості державної економічної політики попередніх періодів і відсутності ефективного реформування національної економіки, спрямованого на стимулювання модернізаційних зрушень і поліпшення макроекономічних балансів.

На низьке значення рівня інтегрального показника фінансової безпеки України у 2014 р (40,7 % оптимального значення) вплинули занадто низькі значення банківської безпеки – 28,7 %, боргової – 28,94 % і різке зниження рівня групи індикаторів валютної безпеки до 28,87 % відповідно.

Інший негативний чинник, що суттєво знижує рівень фінансової безпеки у грошово-кредитній сфері та свідчить про зростання тіньової економіки, – переважання обсягів купівлі населенням у банках іноземної валюти, яка може бути джерелом купівлі товарів та оплати послуг у нелегальному секторі, над обсягами її продажу банкам (Onishchenko, & Pugach, 2015) [5].

На основі теорії конкурентоспроможності М. Портера було науково обґрунтовано, що дві третини загроз фінансовій безпеці безпосередньо пов'язані з проблемою конкурентоспроможності національної економіки й одна третина – із нерациональною економічною політикою.

Негативним залишається той факт, що за даними МВФ серед європейських країн Україна займає перше місце за обсягом готівки в обігу щодо ВВП, що підтверджує високий рівень тінізації національної економіки [15].

Таким чином, глобалізація відкриває нові можливості для розвитку та сприятливі умови для більш розвинених країн, проте одночасно посилюється відставання слаборозвинених. А в країнах із високим рівнем тінізації, поширенням корупції і значним відтоком капіталу за межі країни загрожує втрата національного контролю над основними економічними і соціальними цінностями.

Негативний вплив серед проаналізованих вище монетарних чинників на розвиток економічних відносин має рівень тінізації у сфері фінансових потоків, який є значна загроза фінансовій безпеці та національній економіці України в цілому. Гарант забезпечення фінансової безпеки в умовах глобалізації на всіх рівнях – держава, а узгодженість і системність державної економічної політики – основа подальшої деталізації інструментів і методів організаційно-економічного механізму протидії проявам відтоку фінансових та інших ресурсів і нелегальним міграційним потокам.

Отже, виникла необхідність детальніше дослідити чинники впливу на рівень бюджетної безпеки та взаємозв'язки останньої з іншими складниками економічної безпеки.

У процесі дослідження оцінено кореляційні зв'язки між інтегральним рівнем бюджетної безпеки та відповідними рівнями інших видів безпеки (табл. 1).

Кореляційний зв'язок – зв'язок між ознаками суспільно-економічних явищ, за якого на величину результативної ознаки, крім факторної, впливають багато інших ознак, що діють у різних напрямках одночасно або послідовно. Ступінь кореляції вимірюють різними показниками зв'язку. Такі показники – коефіцієнт кореляції, кореляційне відношення та ін. Коефіцієнт кореляції набуває значень від –1 до 1. Чим ближче він за абсолютною величиною до 1, тим міцніший зв'язок. Якщо коефіцієнт кореляції = 0, то лінійної кореляції між змінними немає. Для перевірки значущості коефіцієнтів кореляції застосовано критерій Стюдента, величину якого розраховують за формулою:

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}, \quad (1)$$

де r – коефіцієнт кореляції; n – кількість початкових даних.

Якщо значення критерію Стюдента за абсолютною величиною перевищує критичне (табличне), то коефіцієнт кореляції – значущий і можна говорити про наявність кореляційного зв'язку.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки між бюджетною та іншими видами безпеки*				
Вид безпеки	Коефіцієнт кореляції із бюджетною безпекою	Критерій Стьюдента (фактичне значення)	Критерій Стьюдента (табличне значення)	Характеристика зв'язку
Виробнича	0,324050803	1,28164506	2,144786681	Неістотний
Демографічна	-0,06939584	-0,260282947	2,144786681	Неістотний
Енергетична	-0,30852344	-1,213591979	2,144786681	Неістотний
Зовнішньоекономічна	0,149021034	0,563881945	2,144786681	Неістотний
Інвестиційно-інноваційна	0,794192997	4,890186458	2,144786681	Істотний
Макроекономічна	0,233806979	0,899764348	2,144786681	Неістотний
Продовольча	-0,455585348	-1,914917314	2,144786681	Неістотний
Соціальна	-0,133418701	-0,503710357	2,144786681	Неістотний
Банківська	0,537725262	2,386354735	2,144786681	Істотний
Небанківського фінансового ринку	0,587477823	2,716301731	2,144786681	Істотний
Боргова	0,717705867	3,856427652	2,144786681	Істотний
Бюджетна	1	-	-	-
Валютна	0,542539186	2,416573881	2,144786681	Істотний
Грошово-кредитна	-0,282834056	-1,103317865	2,144786681	Неістотний
Фінансова	0,775815952	4,600673282	2,144786681	Істотний
Економічна	0,528193908	2,32748238	2,144786681	Істотний

*Розрахував і побудував автор, базуючись на даних [15; 16; 17; 18; 19; 20].

Установлено, що інтегральний показник рівня бюджетної безпеки має істотний зв'язок із оцінками інвестиційно-інноваційної, банківської, безпеки небанківського фінансового ринку, грошово-кредитної, боргової, валютної, фінансової та економічної безпеки. Пряму залежність і найбільший вплив на незадовільний рівень бюджетної безпеки спричинили абсолютно небезпечні рівні валютної і боргової безпеки, що в комплексі зі збільшенням зовнішніх запозичень уряду призвело до зростання загального обсягу державного та гарантованого державою боргу до абсолютно небезпечних значень, що посилює дефолтні ризики.

Системні диспропорції в реальному секторі національної економіки України безпосередньо впливають на рівень її конкурентоспроможності й стан інвестиційно-інноваційної безпеки.

Перебування більшості індикаторів інвестиційно-інноваційного складника економічної безпеки України протягом аналізованого періоду за межею критичних значень вказує на

наявність системних загроз у цій сфері. В умовах зменшення притоку іноземного капіталу (відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП у 2014 р. зменшилося майже в 10 разів і становило лише 0,23 %) та його орієнтації на закріплення існуючої індустріальної структури національної економіки про це свідчать індикатори економічної безпеки, які відображають інноваційну активність підприємств.

Унаслідок системної кризи спостерігають негативну тенденцію до зниження середньозважених субіндексів і залежність бюджетної та інвестиційно-інноваційної безпеки (тіснота кореляційного зв'язку – до 79,4 %, критерій Стьюдента – 4,8 оптимального значення) (рис. 2). Стрімке зростання загальної суми державного боргу у 2016 р. можна пояснити відсутністю взаємоузгодження політичних та економічних інтересів, які не формують необхідних передумов для запровадження ефективних і якісних змін у національній економіці, оздоровлення реального сектора економіки для забезпечення загальноосвітніх цілей подальшого розвитку України.

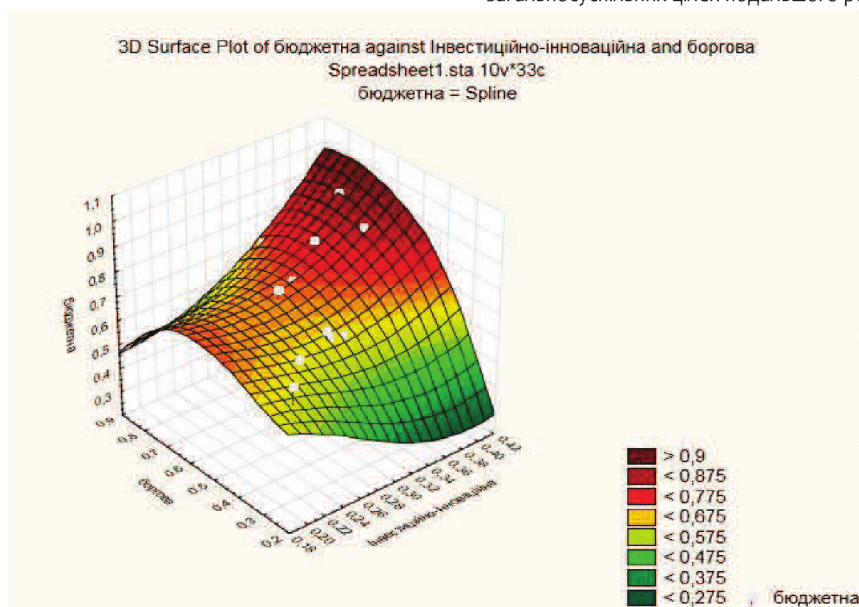

Рис. 2. Залежність субіндексу бюджетної безпеки від боргового й інвестиційно-інноваційного складників*

*Розрахував і побудував автор.

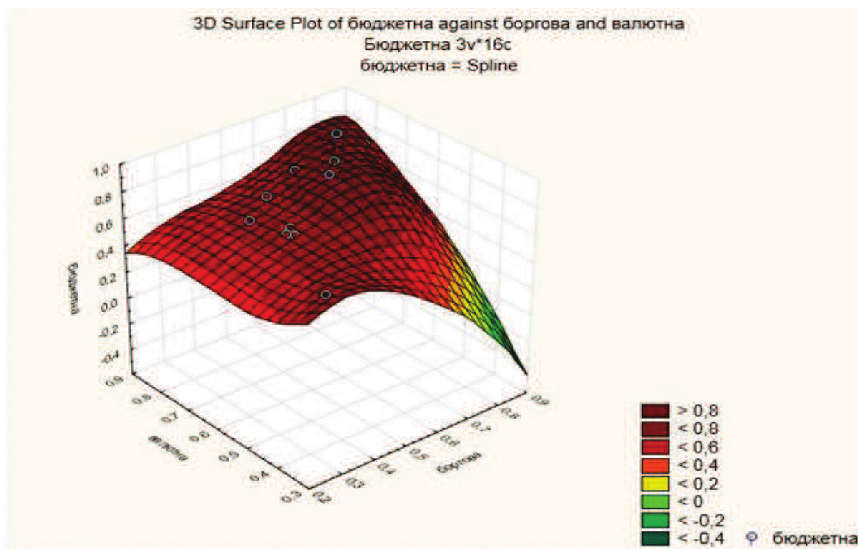

Рис. 3. Залежність субіндексу бюджетної безпеки від боргового й валютного складників*

*Розрахував і побудував автор.

Об'єктивні тенденції взаємодії бюджетної сфери і грошово-кредитного ринку обумовлюють можливі масштаби узгодження бюджетної та монетарної політики, перспективи їх скоординованого впливу на розвиток національної економіки (Luciani, 1988) [1]. Так, безпосередня взаємодія і координація діяльності зазначених вище сфер чітко прослідковуються в процесі складання проекту державного бюджету на кожен наступний рік, що ґрунтується на прогнозах макропоказників, серед яких виділяють індекси споживчих та оптових цін, номінальний обмінний курс гривні. Бюджетну політику слід підсилювати контрольованими заходами із боку НБУ щодо внутрішніх і зовнішніх порушень грошового обігу. На даний час НБУ – один із учасників бюджетного процесу, а також уповноважений орган, що може здійснювати безпосереднє фінансування дефіциту державного бюджету. Забезпечення економічної безпеки національної економіки, що ґрунтується на ситуативному реагуванні на загрози, що вже з'явилися, передбачає їх ліквідацію та нейтралізацію негативного впливу від них. Проте в умовах значної кількості глобальних викликів, ризиків і загроз такий підхід малоефективний, у зв'язку із чим постає необхідність попередження загроз економічній безпеці національної економіки шляхом формування комплексу заходів превентивного характеру (Onishchenko, & Pugach, 2015) [5].

Висновки

Бюджетна безпека – гарант державної незалежності України, умова її прогресивного економічного розвитку і зростання добробуту громадян. Сучасна методологія визначення рівня бюджетної безпеки відображає низький і небезпечний рівень як бюджетної, так і фінансової безпеки в цілому і не враховує чинників глобального характеру. У процесі дослідження виявлено тісні взаємозв'язки бюджетної безпеки з іншими складниками економіки. Безпосередню залежність і найбільший негативний вплив на рівень бюджетної безпеки спричинили абсолютно небезпечний рівень валютної та боргової безпеки. При цьому на державному рівні відсутні дієві заходи підвищення рівня безпеки в Україні. Необхідно прискорювати глобалізацію світового господарства за допомогою розробки нового науково-методичного підходу, що враховуватиме вплив чинників екзогенного й ендогенного походження, які відображають розмір тінізації економіки, боргове навантаження на бюджет, фіскальне навантаження, інфляційні процеси та інші показники, ключові для формування надходжень до бюджету.

Наукова новизна дослідження – за результатами аналітичного оцінювання взаємозв'язків бюджетної безпеки визначено методи, важелі та інструменти державного регулювання

ризиків і загроз, проведено стратегічний моніторинг, прогнозування і реалізацію заходів превентивного характеру щодо забезпечення економічної безпеки.

Практичне значення одержаних результатів – доведено положення із удосконалення науково-методичних засад оцінювання рівня бюджетної безпеки держави з урахуванням взаємозв'язків бюджетної безпеки з іншими складниками економічної безпеки. Результати мають практичну цінність для органів державного управління під час формування стратегічних і програмних документів із забезпечення економічної безпеки держави.

Бібліографічні посилання

- Luciani, J. The Economic Content of Security [Text] / J. Luciani // J. of Public Policy. – Apr. - Jun., 1988. – Vol. 8. – Working Paper No 2. – P. 151–173.
- Cable V. What Is International Economic Security? [Text] / V. Cable // International Affairs. – 1995. – Vol. 71. – Working Paper No 2. – P. 312–317.
- Барановський, О. І. Фінансова безпека в Україні (Методологія оцінки та механізм забезпечення) [Текст]: автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.04.01 / Барановський О. І.; Інститут екон. прогнозування НАН України. – К., 2000. – 36 с.
- Мартинюк, В. П. Стратегія нейтралізації податково-боргових ризиків фінансової безпеки держави [Текст] / В. П. Мартинюк // Вісник Сумського нац. ун-ту. Сер.: Економіка і менеджмент. – 2014. № – Вип. 4. – С. 143–148.
- Онищенко, С. В. Загрози економічній безпеці України: сутність, оцінювання та механізм упередження [Текст]: монографія / С. В. Онищенко, О. А. Пугач. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 337 с.
- Бабець, І. Г. Методичні підходи до оцінювання бюджетної безпеки України [Текст] / І. Г. Бабець, О. В. Івах // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2013. – № 23,1 – С. 204–210.
- Буркальцева, Д. Д. Інституціональне забезпечення економічної безпеки України: монографія [Текст] / Д. Д. Буркальцева. – К.: Знання України, 2012. – 347 с.
- Мартинюк, В. П. Оцінка стану національної економіки на основі інтегрального показника економічної безпеки держави [Текст] / В. П. Мартинюк // Економіка, менеджмент, підприємництво. – 2013. № – 25 (1). – С. 179–188.

9. Власюк, О. С. Теорія і практика безпеки в системі науки про економіку: наукова доповідь [Текст] / О. С. Власюк; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки при Раді національної безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
10. Кваснюк Б.Е. Економічна безпека України [Текст] // Науковий вісник УБЕТЗ. – 1998. – № 6. – С. 6–9.
11. Варналій, З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення [Текст]: монографія / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Саєнко. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.
12. Сухоруков А.І. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави [Текст] / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3. – С. 5–15.
13. Сухоруков, А. І. Синергетичний механізм формування системи економічної безпеки держави [Текст] / А. І. Сухоруков, Д. О. Остапчук // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 1–2 (1). – С. 19–22.
14. Varnaliy, Z. Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State [Text] / Z. Varnaliy, S. Onishchenko, A. Masliy // Scientific Journal «ScienceRise». – 2016. – № 7/1(24). – С. 41–46.
15. Indicators [Electronic resource] / The World Bank. – Accessed mode : <http://www.worldbank.org/>. – Title from the screen.
16. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Загл. з екрана.
17. The Global Competitiveness Report [Electronic resource] / The World Economic Forum. – Accessed mode: <http://www.weforum.org/reports> – Title from the screen.
18. Europe 2020: European Union's ten-year growth strategy [Electronic resource] / European Commission. – Accessed mode : http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm – Title from the screen.
19. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки: аналітична доповідь до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України [Текст] / Нац. ін-т стратег. досліджень. – К.: НІСД, 2014. – 148 с.
20. Економічна ситуація та прогнози [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/> - Загл. з екрана.
- Deržavna služba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved September 28, 2016, from State Statistics Service of Ukraine, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- Ekonomična situacija ta prohnozy. Retrieved October 07, 2016, from Ministerstvo ekonomičnoho rozvytku i torhivli Ukrainy, <http://www.me.gov.ua/>.
- Europe 2020: European Union's ten-year growth strategy. Retrieved October 21, 2016, from European Commission, http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
- Indicators. Retrieved September 20, 2016, from The World Bank, <http://www.worldbank.org/>.
- Kvasnjuk, B. E. (1998). Ekonomična bezpeka Ukrainy. *Naukovyj visnyk UBETZ*, 6, 6–9 (in Ukrainian).
- Luciani, G. (1988). The Economic Content of Security. *Journal of Public Policy*, 8(02), 151-173. doi:10.1017/s0143814x00006966.
- Martynyuk, V. (2013). Ocinka stanu nacional'noji ekonomiky na osnovi intehral'noho pokaznyka ekonomičnoji bezpeky deržavy [Assessment of the National Economy Based on the Integral Indicator of Economic Security]. *Ekonomika, menedžment, pidpryjemnyctvo*, 25(1), 179–188 (in Ukrainian).
- Martynyuk, V. (2014). Stratehija neitralizaciji podatkovno-borhovyx ryzkyv finansovoji bezpeky deržavy [Strategies to counteract the tax-debt risk of financial security of the state]. *Visnyk Sums'koho nac. un-tu. Ser.: Ekonomika i menedžment*, 4, 143–148 (in Ukrainian).
- Onyščenko, S. V., & Puhač, O. A. (2015). *Zahrozy ekonomičnij bezpeci Ukrainy: sutnist', ocinjuvannja ta mexanizm uperedžennja : monohrafija*. PolNTU, Poltava (in Ukrainian).
- Pro vnutrišnje ta zovnišnje stanovyščje Ukrainy u sferi nacional'noji bezpeky: analityčna dopovid' do pozačerhovoho Poslannja Prezidenta Ukrainy do Verhovnoji Rady Ukrainy (2014). . Kiev: Nac. in-t strateh. doslidžen' (in Ukrainian).
- Sukhorukov, A., & Ostapchuk, D. (2014). Synerhetyčnyj mexanizm formuvannja systemy ekonomičnoji bezpeky deržavy [Synergetic Mechanism of the State Economic Security System Formation]. *Economic Annals-XXI*, 1-2(1), 19–22 (in Ukrainian).
- Sukhorukov, A. I., & Harazishvili, J. M. (2013). Ščodo metodolohiji kompleksnoho ocinjuvannja skladnykiv ekonomičnoji bezpeky deržavy. *Stratehični priorityty*, 3, 2–15(in Ukrainian).
- The Global Competitiveness Report. Retrieved October 01, 2016, from The World Economic Forum, <http://www.weforum.org/reports>.
- Varnalij, Z. S., Burkal'ceva D. D., & Sajenko, O. S. (2011). *Ekonomična bezpeka Ukrainy: problemy ta priorityty zmicennja : monohrafija*. Znannja Ukrainy, Kiev (in Ukrainian).
- Vlasjuk, O. S. (2008). *Teorija i praktyka bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku: naukova dopovid'*. Kjev: Nac. in-t problem mižnar. bezpeky pry Radi nacional'noji bezpeky i obrony Ukrainy (in Ukrainian).
- Zahariy, V., Onyshchenko, S., & Masliy, A. (2016). Preventing threats as a precondition to increase the level of economic security of the state. *ScienceRise*, 7(1 (24)), 41–46. doi:10.15587/2313-8416.2016.74409.

References

- Babets, I. G., & Ivakh, O. V. (2013). *Metodyčni pidhody do ocinjuvannja bjužetnoji bezpeky Ukrainy [Methodological approaches to the assessment of fiscal security of Ukraine]. Nauk. visn. NLTU Ukrainy [Scientific Bulletin of Ukrainian National Forestry University]*, 23(1), 204–210 (in Ukrainian).
- Baranovs'kyj, O.I. (2000). *Finanova bezpeka v Ukraini (Metodolohija ocinky ta mexanizm zabezpečennja) : avtoref. dys. d-ra ekon. nauk : 08.04.01* (Kiev ed.). Instytut ekon. prohnozuvannja NAN Ukrainy (in Ukrainian).
- Burkal'ceva, D. D. (2012). *Instytucional'ne zabezpečennja ekonomičnoji bezpeky Ukrainy: monohrafija*. Znannja Ukrainy, Kiev (in Ukrainian).
- Cable, V. (1995). What is international economic security? *International Affairs*, 71(2), 305–324. doi:10.2307/2623436.